

Opetus- ja kulttuuriministeriö  
VN/1985/2020-OKM-1

## Lastensuojelun Keskusliiton lausunto oppivelvollisuuden pidentämisestä

### Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi oppivelvollisuuslaki ja laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta sekä muutettavaksi eräitä muita lakeja. Esitys liittyy hallitusohjelman kirjauksiin oppivelvollisuuden korottamisesta 18 ikävuoteen, ohjauksen vahvistamisesta, toisen asteen koulutuksen maksuttomuudesta sekä toisen asteen valmistavien koulutusten ja nivelvaiheen ohjauksen kehittamisestä.

Esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuuden laajentamista koskemaan perusopetuksen jälkeistä toisen asteen koulutusta siihen asti, kun nuori täyttää 18 vuotta. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä oppivelvollisen asuinkunnalle ehdotetaan uusia oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuita.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä laajemmasta maksuttomuudesta toisen asteen koulutuksessa. Maksuttomia olisivat opetuksessa tarvittavat oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet sekä yli viiden kilometrin koulumatkat.

Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen yhdistettäisiin nykyiset perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset.

### Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

#### Lapsen oikeus saada opetusta

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 28 artiklassa sopimusvaltiota veloitetaan tukemaan keskiasteen koulutusmuotojen kehittämistä, mukaan luettuina opinto- ja ammatinvalinnanohjaus, saattamaan ne jokaisen lapsen ulottuville ja ryhtymään tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin, kuten maksuttoman opetuksen käyttöönottamiseen ja taloudellisen tuen antamiseen sitä tarvitseville. Myös perustuslain 16 § mukaan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Lapsen oikeuksien komitea on lisäksi yleiskommentissaan nro 20 (2016) todennut, että tärkein yksittäinen poliittinen investointi, jonka valtiot voivat tehdä nuorten välittömän ja pitkäaikaisen kehityksen turvaamiseksi, on taata heille oikeus yleiseen, laadukkaaseen ja osallistavaan opetukseen. Koska erityisesti toisen asteen koulutuksen myönteisistä vaikutuksista on saatu yhä enemmän näyttöä, komitea kannustaa

valtioita ottamaan kiireellisesti käyttöön kaikkien yleisesti saatavilla olevan toisen asteen koulutuksen. Komitea on erikseen esittänyt huolensa muun muassa köyhyydessä elävien sekä vammaisten nuorten mahdollisuudesta jatkaa opintoja toiselle asteelle. Lisäksi komitea pitää tärkeänä, että nuoria kuullaan heidän koulunkäyntiään haittaavista esteistä.

### Maksuttomuus, riittävä opinto-ohjaus ja nivelvaiheen tuki edistävät lapsen oikeuksien toteutumista

Lastensuojelun Keskusliitto pitää erityisen hyvänä esitykseen sisältyvää toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta. Toisen asteen koulutuksen tiedetään olevan tärkeä syrjäytymistä ehkäisevä tekijä ja Suomessa ajatellaan varsin laajasti, että toisen asteen koulutus on nuoren tulevaisuuden kannalta välttämätön. Onkin niin yksittäisen nuoren oikeuksien kuin yhteiskunnan edun näkökulmasta perusteltua, että toisen asteen koulutus on maksuttomasti jokaisen nuoren saatavilla. Oppivelvollisuuden jatkamista 18 vuoteen on Suomelle suositellut myös OECD<sup>1</sup> ja esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä ehdottaa raportissaan oppimateriaalien maksuttomuutta<sup>2</sup>. Lähtökohtaisesti kaikkia koskeva oppivelvollisuus edistää myös vammaisten nuorten pääsyä toisen asteen opintoihin, mikä on sekä yhdenvertaisuusperiaatteen että YK:n vammaissopimuksen mukaista.

Keskusliitto pitää hyvänä ja tärkeänä sitä, ettei uudistus ole vain mekaaninen oppivelvollisuusiän nostaminen, vaan siihen sisältyy niin opinto-ohjauksen kuin nivelvaiheen tuen ja valmentavan koulutuksen kehittäminen ja vahvistaminen. Keskusliitto pitää hyvänä esitykseen kuuluvaa, ohjaukseen ja valvontaan liittyvää saattaen-vaihtaan -periaatetta. Valmentavan koulutuksen yhdistäminen helpottaa tilannetta erityisesti niiden harvaan asutuilla alueilla asuvien nuorten osalta, joille yhdistäminen tarjoaa mahdollisuuden hakeutua lähimmän oppilaitoksen tarjoamaan valmentavaan koulutukseen. Jotta tavoitteisiin päästään, on sekä resursoinnin että eri toimenpiteisiin ja toimijoiden velvollisuuksiin liittyvän informaatio-ohjauksen oltava riittävä.

### Esitys ei poista kaikkea koulutuksen saavutettavuuteen liittyvää eriarvoisuutta

Esitys ei poista toisen asteen koulutuksen saavutettavuuteen liittyvää eriarvoisuutta. Osa nuorista joutuu jo nyt muuttamaan vanhempien luota (erityisesti ammatillisen) toisen asteen opintojen vuoksi, mitä ei voida pitää ihanteellisena tai tarkoituksenmukaisena tilanteena. Alueelliseen saavutettavuuteen liittyvät ongelmat korostuvat etenkin erityistä tukea tarvitsevien nuorten kohdalla: koulutuspaikkojen määrä ei aina ole alueittain tai ammattialoittain riittävä. Mikäli koulutustarjonta pysyy nykyisellään eikä esimerkiksi esteettömyyteen kiinnitetä asianmukaisesti huomiota, eivät nuorten yhdenvertaiset mahdollisuudet hakeutua toiveiden ja taipumusten mukaiseen koulutukseen tosiasiallisesti toteudu. Uudistuksen vaikutuksia yhdenvertaisuuden tosiasialliseen toteutumiseen on syytä systemaattisesti seurata ja arvioida.

---

<sup>1</sup> Investing in Youth: Finland. OECD Publishing. 2019.

<sup>2</sup> Osallistumistulon mallintamista valmisteleavan alaryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:21.

### Lasten ja nuorten näkemyksiä selvitettävä valmistelussa ja toimeenpanossa laaja-alaisesti

Lapsilla on oikeus tulla kuulluksi heitä koskevista asioista. Lastensuojelun Keskusliiton tekemän kyselyn<sup>3</sup> mukaan 53 prosenttia 16-vuotiaista nuorista kannattaa oppivelvollisuuden pidentämistä. 17 prosenttia on sitä mieltä, ettei uudistus ole hyvä ajatus. Huomattavaa oli, että lähes kolmannes vastaajista ei ollut uudistuksesta samaa eikä eri mieltä, vaikka kyseessä on juuri heidän ikäisiään nuoria koskettava asia. 60 prosenttia Keskusliiton kyselyyn vastanneista nuorista on sitä mieltä, että toinen aste pitää voida suorittaa ilman, että sen takia täytyy muuttaa vanhempien luota.

Lastensuojelun Keskusliitto pitää hyvänä, että Opetus- ja kulttuuriministeriö on esityksen valmistelussa kuullut nuoria, mutta esittää huolen siitä, ettei nuorilla välttämättä ole ollut riittävästi tietoa näkemystensä muodostamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön oma selvitys<sup>4</sup> antaa tälle huolelle lisäperustetta. Jatkovalmistelussa ja uudistuksen toimeenpanossa on syytä varmistaa, että nuoret saavat uudistuksesta riittävästi tietoa, jotta he voivat muodostaa näkemyksensä ja nämä näkemykset voidaan asiamukaisesti huomioida esityksen valmistelussa, informaatio-ohjauksessa sekä toimeenpanossa, ja myös siten varmistaa tavoitteiden saavuttaminen. Tässä yhteydessä tulee huomioida erityisesti esimerkiksi vammaiset nuoret ja harvaan asutuilla alueilla asuvat nuoret.

### Lasten ja nuorten koko koulutuspolkua tulee vahvistaa

On tärkeä tukea etenkin niitä nuoria, joilla on erityisen tuen tarve tai esimerkiksi motivaatioon liittyviä ongelmia. Näitä nuoria on tuettava jo koko peruskoulun ajan, jotta luodaan onnistuneet edellytykset toisen asteen opinnoille ja varmistetaan, että uudistuksen tavoitteet saavutetaan. Riittävän tuen puute ei saa aiheuttaa koulutuksen keskeytymistä. Kaikissa niissä paikoissa, joissa nuoret suorittavat oppivelvollisuuttaan, on oltava riittävä osaaminen jatko-opintoihin ohjaamiseen (esimerkiksi vammaispalveluiden päivätoiminnassa ja koulukodeissa). Niin ikään toisen asteen oppilaitoksissa ohjausta ja erilaisia tuen muotoja tulee vahvistaa. Edellä mainituista syistä Lastensuojelun Keskusliitto pitää ensiarvoisen tärkeänä sekä uudistuksen että sen toimeenpanoon liittyvän ohjauksen riittävää resursointia. Niin ikään tukea ja ohjausta koulupolun aiemmissa vaiheissa tulee vahvistaa.

### Lausunnon keskeinen sisältö

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa esitystä oppivelvollisuuden pidentämisestä. Keskusliitto katsoo esityksen edistävän lapsen oikeuksien toteutumista ja olevan parannus nykytilaan. Lastensuojelun Keskusliitto pitää erityisen hyvänä esitykseen sisältyvää maksuttomuutta. Etenkin erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten näkökulmasta Keskusliitto pitää tärkeänä, että oppivelvollisuuden pidentämisen lisäksi lasten ja nuorten koulutuspolkua vahvistetaan myös varhaisemmassa vaiheessa. Keskusliitto korostaa, että uudistukselle ja sen toimeenpanon tuelle on varattava riittävät resurssit.

---

<sup>3</sup> Kyselyyn vastasi 1 005 nuorta ja se on alueellisesti edustava. Haastattelut tehtiin joulukuussa 2019–tammikuussa 2020.

<sup>4</sup> Oppivelvollisuuden laajentaminen – avoin kysely peruskoulun ja toisen asteen opiskelijoille. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:21.